

Interpolacja wielomianowa

różniczkowanie
numerycz-
ne

interpolacja
wielomia-
nowa

dynamika
punktu
material-
nego

schematy
Eulera

równania
nieliniowe

metoda
bisekcji

metoda
Newtona

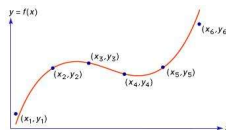
fraktal N.

krok w
schemacie
niejawnym

układy
równań
nielinio-
wych

schemat
trapezów

- wzory na pochodne: zamiast rozwinięcia w szereg Taylora - można wykorzystać interpolację wielomianową (potrzebna do: całkowania Gaussa, metody elementów skończonych, etc.)

© 2005 Encyclopedia Britannica, Inc.

- problem: zbiór punktów $\{x_i, y_i, i = 1, 2, \dots, N\}$, podać wielomian $P(x)$, taki że $f(x_i) = y_i$
- wielomian węzłowy Lagrange'a: $l_i(x) = \prod_{j=1, j \neq i}^N \frac{x - x_j}{x_i - x_j}$
- podstawowa własność: $l_i(x_j) = \delta_{ij}$
- wielomian interpolacyjny $P(x) = \sum_{i=1}^N y_i l_i(x)$
- jeśli wartości x_i, y_i to wynik próbkowania dowolnej funkcji $f(x) \in C^{n+1}$ w przedziale $[a, b]$, to $f(x) = P(x) + \frac{f^{(N)}(\xi(x))}{(N)!} \prod_{j=1}^N (x - x_j)$, gdzie $\xi \in [a, b]$

pochodne z interpolacji wielomianowej

■ 3 punkty

$$■ P(x) = f(x_1)l_1(x) + f(x_2)l_2(x) + f(x_3)l_3(x) + \frac{f'''(\xi)}{3!}(x-x_1)(x-x_2)(x-x_3)$$

$$■ l_1(x) = \frac{(x-x_2)(x-x_3)}{(x_1-x_2)(x_1-x_3)}$$

$$■ l_1'(x) = \frac{2x-x_2-x_3}{(x_1-x_2)(x_1-x_3)}$$

$$■ l_2(x) = \frac{(x-x_1)(x-x_3)}{(x_2-x_1)(x_2-x_3)}$$

$$■ l_2'(x) = \frac{2x-x_1-x_3}{(x_2-x_1)(x_2-x_3)}$$

$$■ l_3(x) = \frac{(x-x_1)(x-x_2)}{(x_3-x_1)(x_3-x_2)}$$

$$■ l_3'(x) = \frac{2x-x_1-x_2}{(x_3-x_1)(x_3-x_2)}$$

■ weźmy równoodległe punkty $x_1 = x_0$, $x_2 = x_0 + h$, $x_3 = x_0 + 2h$

$$■ f(x) = f(x_1)l_1(x) + f(x_2)l_2(x) + f(x_3)l_3(x) + \frac{f'''(\xi)}{3!}(x-x_1)(x-x_2)(x-x_3)$$

$$■ l_1'(x) = \frac{2x-2x_0-3h}{2h^2}$$

$$■ l_2'(x) = \frac{-2x+2x_0+2h}{h^2}$$

$$■ l_3'(x) = \frac{2x-2x_0-h}{2h^2}$$

■ możemy przybliżyć pochodną w każdym z trzech punktów:

$$■ f'(x_0 + h) = \frac{1}{2h} (f(x_0 + 2h) - f(x_0)) - \frac{h^2}{6} f'''(\xi_0)$$

$$■ f'(x_0) = \frac{1}{2h} (-f(x_0 + 2h) + 4f(x_0 + h) - 3f(x_0)) + \frac{h^2}{3} f'''(\xi_1)$$

$$■ f'(x_0 + 2h) = \frac{1}{2h} (3f(x_0 + 2h) - 4f(x_0 + h) + f(x_0)) + \frac{h^2}{3} f'''(\xi_2)$$

pochodne z interpolacji wielomianowej

różniczkowanie
numerycz-
ne

interpolacja
wielomia-
nowa

dynamika
punktu
material-
nego

schematy
Eulera

równania
nieliniowe

metoda
bisekcji

metoda
Newtona

fraktal N.

krok w
schemacie
niejawnym

układy
równań
nielinio-
wych

schemat
trapezów

■ 5 punktów: $x_0 - 2h, x_0 - h, x_0, x_0 + h, x_0 + 2h$

■ $f'(x_0) = \frac{1}{12h} (\mp f(x_0 \pm 2h) \pm f(x_0 \pm h)) + \frac{h^4}{30} f^{(5)}(\xi)$

■ $f'(x_0 - 2h) =$

$$\frac{1}{12h} (-25f(x_0 - 2h) + 48f(x_0 - h) - 36f(x_0) + 16f(x_0 + h) - 3f(x_0 + 2h)) + \frac{h^4}{5} f^{(5)}(\xi)$$

■ druga pochodna dla 3 punktów:

■ $l_1''(x) = \frac{2}{(x_1 - x_2)(x_1 - x_3)}$

■ $l_2''(x) = \frac{2}{(x_2 - x_1)(x_2 - x_3)}$

■ $l_3''(x) = \frac{2}{(x_3 - x_1)(x_3 - x_2)}$

■ weźmy równoodległe punkty $x_1 = x_0 - h, x_2 = x_0, x_3 = x_0 + h$

■ $f''(x_0) = \frac{1}{h^2} (f(x_0 - h) - 2f(x_0) + f(x_0 + h)) - \frac{h^2}{12} f^{(4)}(\xi)$

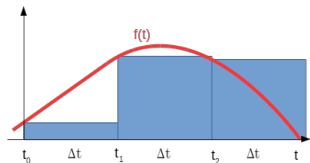
uzupełnienie: całkowanie numeryczne, kwadratury NC

Bartłomiej Szafran

3 marca 2020

całkowanie numeryczne

- problem początkowy: $\frac{dy}{dt} = f(t, y), y(t_0) = y_0$
- najprostszy przypadek $\frac{dy}{dt} = f(t) \rightarrow y(t) = y(t_0) + \int_{t_0}^t f(t)dt$
- definicja całki oznaczonej $\int_a^b f(t)dt = \lim_{\Delta t \rightarrow 0} \sum_{i=0}^N f(i\Delta t + t_0)\Delta t$, gdzie $\Delta t = \frac{b-a}{N+1}$

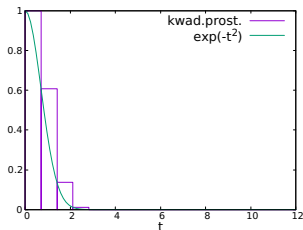

całkowanie numeryczne

$$\int_a^b f(t)dt = \lim_{\Delta t \rightarrow 0} \sum_{i=0}^N f(i\Delta t + t_0)\Delta t,$$

$$\text{gdzie } \Delta t = \frac{b-a}{N+1}$$

- pojedynczy segment $\int_a^b f(t)dt \simeq f(a)\Delta t$ (wzór prostokątów)
- Metoda działa dokładnie dla funkcji stałej. Myli się dla funkcji liniowej, z której całka jest rzędu Δt^2 - błąd popełniony $(b-a)/\Delta t$ razy, ogólnie błąd liniowy z Δt

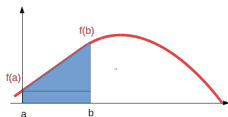
$$f(t) = \exp(-t^2), a = 0, b = 12$$

$$\bullet \frac{\sqrt{\pi}}{2} = .8862269254527580$$

N	Δt	$\int$
1	6.000000000000000	6.000000000000000
2	4.000000000000000	4.00000045014070
4	2.400000000000000	2.40756266807289
8	1.333333333333333	1.55977255436901
16	0.705882352941177	1.23916810635106
32	0.363636363636364	1.06804510727094
64	0.184615384615385	0.978534617760450
128	9.302325581395349E-002	0.932738553359735
256	4.669260700389105E-002	0.909573228954703
512	2.339181286549707E-002	0.897922831885506
1024	1.170731707317073E-002	0.892080583989343
2048	5.856515373352855E-003	0.889155183139435
4096	2.928972418843056E-003	0.887691411662180
8192	1.464664957890882E-003	0.886959257931702
16384	7.323771742447360E-004	0.886593114039878
32768	3.661997619701547E-004	0.886410025333736
65536	1.831026748249081E-004	0.886318476790162
131072	9.155203588839807E-005	0.886272701470678
262144	4.577619256518339E-005	0.886249813549008
524288	2.288813993808758E-005	0.886238369522645
1048576	1.144408088294899E-005	0.886232647493048
2097152	5.722043169954696E-006	0.886229786474012
4194304	2.861022267097886E-006	0.886228355963241

całkowanie numeryczne

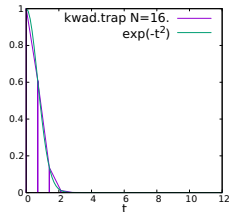
- pojedynczy segment $\int_a^b f(t) dt$
- $f(t) \simeq f(a) \frac{t-b}{a-b} + f(b) \frac{t-a}{b-a} = g(t)$
- $\int_a^b g(t) dt = \frac{b-a}{2} f(a) + \frac{b-a}{2} f(b) = \frac{f(a)+f(b)}{2} (b-a)$

- **kwadratura trapezów:** dokładna dla funkcji liniowej, myli się przy paraboli, błąd z jednego segmentu $O(\Delta t^3)$, błąd kwadratury złożonej $O(\Delta t^2)$

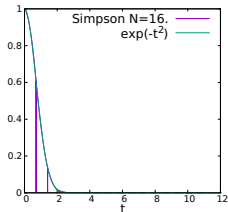
$$\bullet \frac{\sqrt{\pi}}{2} = .8862269254527580$$

N	Δt	$\int$
1	6.00000000000000	3.00000000000000
2	4.00000000000000	2.00000045014070
4	2.40000000000000	1.20756266807289
8	1.33333333333333	0.893105887702342
16	0.705882352941177	0.886226929880471
32	0.363636363636364	0.886226925452758
64	0.184615384615385	0.886226925452758
128	9.302325581395349E-002	0.886226925452758
256	4.669260700389105E-002	0.886226925452758
512	2.339181286549707E-002	0.886226925452758
1024	1.170731707317073E-002	0.886226925452758
2048	5.856515373352855E-003	0.886226925452757
4096	2.928972418843056E-003	0.886226925452757
8192	1.464664957890882E-003	0.886226925452757
16384	7.323771742447360E-004	0.886226925452754
32768	3.661997619701547E-004	0.886226925452754
65536	1.831026748249081E-004	0.886226925452748
131072	9.155203588839807E-005	0.886226925452743
262144	4.577619256518339E-005	0.886226925452714
524288	2.288813993808758E-005	0.886226925452676
1048576	1.144408088294899E-005	0.886226925452602
2097152	5.722043169954696E-006	0.886226925452430
4194304	2.861022267097886E-006	0.886226925452103

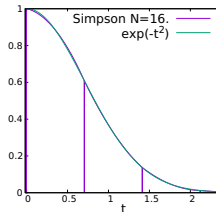

całkowanie numeryczne

- pojedynczy segment $\int_a^b f(t)dt$,
 $c = (b + a)/2$
- int.parabolą $f(t) \simeq f(a) \frac{(t-b)(t-c)}{(a-b)(a-c)} + f(c) \frac{(t-a)(t-b)}{(c-a)(c-b)} + f(b) \frac{(t-a)(t-c)}{(b-a)(b-c)} = g(t)$
- $\int_a^b g(t)dt = \frac{(b-a)}{6} (f(a) + 4f(\frac{a+b}{2}) + f(b))$
- reguła **Simpsona**
- dokładna dla funkcji kwadratowej, myli się przy funkcji sześcienniej, błąd z jednego segmentu $O(\Delta t^4)$, błąd kwadratury złożonej $O(\Delta t^3)$

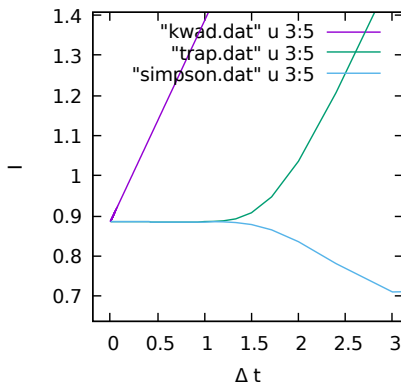
1	6.000000000000000	1.00049363921635
2	4.000000000000000	0.715508520416858
4	2.400000000000000	0.781609067369347
8	1.333333333333333	0.883933938572404
16	0.705882352941177	0.886226923976854
32	0.363636363636364	0.886226925452758
64	0.184615384615385	0.886226925452758
128	9.302325581395349E-002	0.886226925452758
256	4.669260700389105E-002	0.886226925452758
512	2.339181286549707E-002	0.886226925452758
1024	1.170731707317073E-002	0.886226925452758
2048	5.856515373352855E-003	0.886226925452759
4096	2.928972418843056E-003	0.886226925452758
8192	1.464664957890882E-003	0.886226925452757
16384	7.323771742447360E-004	0.886226925452754
32768	3.661997619701547E-004	0.886226925452753
65536	1.831026748249081E-004	0.886226925452748
131072	9.155203588839807E-005	0.886226925452741
262144	4.577619256518339E-005	0.886226925452720
524288	2.288813993808758E-005	0.886226925452674
1048576	1.144408088294899E-005	0.886226925452618
2097152	5.722043169954696E-006	0.886226925452422
4194304	2.861022267097886E-006	0.886226925452109

całkowanie numeryczne

- $\int_0^{12} \exp(-t^2) dt$
-

całkowanie numeryczne

- $\int_0^{12} t^2 = 576$ prostokąty

0	12.00000000000000	0.00000000000000E+000
1	6.00000000000000	216.000000000000
4	2.40000000000000	414.720000000000
9	1.20000000000000	492.480000000000
16	0.705882352941177	526.173010380623
25	0.461538461538462	543.195266272189
36	0.324324324324324	552.859021183346
49	0.240000000000000	558.835200000000
64	0.184615384615385	562.775857988166
81	0.146341463414634	565.506246281975
100	0.118811881188119	567.473777080678

0	12.00000000000000	864.000000000000
1	6.00000000000000	648.000000000000
4	2.40000000000000	587.520000000000
9	1.20000000000000	578.880000000000
16	0.705882352941177	576.996539792388
25	0.461538461538462	576.426035502959
36	0.324324324324324	576.210372534697
49	0.240000000000000	576.115200000000
64	0.184615384615385	576.068165680473
81	0.146341463414634	576.042831647829
100	0.118811881188119	576.028232526223

0	12.00000000000000	576.000000000000
1	6.00000000000000	576.000000000000
4	2.40000000000000	576.000000000000
9	1.20000000000000	576.000000000000
16	0.705882352941177	576.000000000000
25	0.461538461538462	576.000000000000
36	0.324324324324324	576.000000000000

- $\int_0^{12} t^4 = 49766.4$ prostokąty

0	12.00000000000000	0.00000000000000E+000
1	6.00000000000000	7776.000000000000
4	2.40000000000000	28187.6889600000
9	1.20000000000000	38153.4105600000
16	0.705882352941177	42734.7159157577
25	0.461538461538462	45103.8493049963
36	0.324324324324324	46464.3882697378
49	0.240000000000000	47311.2562728960
64	0.184615384615385	47871.9389436280
81	0.146341463414634	48261.4670384367
100	0.118811881188119	48542.6893036862

0	12.00000000000000	124416.0000000000
1	6.00000000000000	69984.0000000000
4	2.40000000000000	53070.8889600000
9	1.20000000000000	50595.0105600000
16	0.705882352941177	50053.3041510519
25	0.461538461538462	49889.0800742271
36	0.324324324324324	49826.9828643324
49	0.240000000000000	49799.5762728960
64	0.184615384615385	49786.0312513203
81	0.146341463414634	49778.7353311196
100	0.118811881188119	49774.5308878446

0	12.00000000000000	51840.0000000000
1	6.00000000000000	49896.0000000000
4	2.40000000000000	49769.7177600000
9	1.20000000000000	49766.6073600000
16	0.705882352941177	49766.4248272890
25	0.461538461538462	49766.4045376563
36	0.324324324324324	49766.4011064151
49	0.240000000000000	49766.4003317760
64	0.184615384615385	49766.4001161640
81	0.146341463414634	49766.4000458637
100	0.118811881188119	49766.4000199269

kwadratury Newtona-Cotesa

- interpolujemy funkcję podcałkową wielomianem Lagrange'a z równoodległymi węzłami, następnie go całkujemy, tzw. kwadratury Newtona-Cotesa
- $\int_a^b f(t) dt \simeq (b-a)f(a)$, (wzór prostokątów), dokładne dla wielomianu stopnia $n=0$
- $\int_a^b f(t) dt \simeq \frac{b-a}{2} (f(a) + f(b))$, (trapezów), $n=1$
- $\int_a^b f(t) dt \simeq \frac{b-a}{6} \left(f(a) + 4f\left(\frac{a+b}{2}\right) + f(b) \right)$, (wzór Simpsona), $n=2$
- $\int_a^b f(t) dt \simeq \frac{b-a}{8} (f(a) + 3f(a + (b-a)/3) + 3f(a + 2(b-a)/3) + f(b))$, (Simpsona 3/8), $n=3$
- błąd jednego przedziału rzędu $O((b-a)^{n+2})$
- wielomian Lagrange'a interpolowany na $(n+1)$, po scałkowaniu $n+2$ i to daje rząd błędu
- kwadratury są zamknięte (wywołują funkcję podcałkową na końcach przedziału). Nie nadają się do całkowania osobliwości.
- kwadratury otwarte i bardziej inteligentne niż równoodległe umiejscowienie węzłów - kwadratury Gaussa - w dalszej części wykładu.

kwadratury Gaussa-Legendra do całkowania elementów macierzowych

Gauss= najbardziej efektywna metoda dla MES
funkcje kształtu są wielomianami(!), a Gauss całkuje je dokładnie

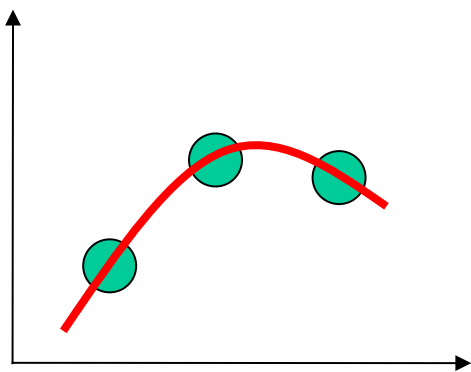
$$\int_{-1}^1 f(x) dx = \sum_{i=1}^n w_i f(x_i) + E$$

ważona suma funkcji podcałkowej
w wybranych punktach x_i

Chcemy wybrać tak wagi i punkty aby kwadratura była dokładna dla wielomianu jak najwyższego stopnia (funkcje kształtu będą wielomianami)

Na pewno uda nam się skonstruować kwadraturę dokładną dla wielomianu stopnia $n-1$

Próbkując funkcję w n dowolnych punktach: na pewno uda się skonstruować kwadraturę dokładną dla wielomianu stopnia $n-1$

$$\int_{-1}^1 f(x) dx = \sum_{i=1}^n w_i f(x_i) + E$$

Na przedziale $-1,1$ wybieramy (dowolnie) n – punktów i prowadzimy przez nie wielomian interpolacyjny Lagrange’a funkcji $f(x)$

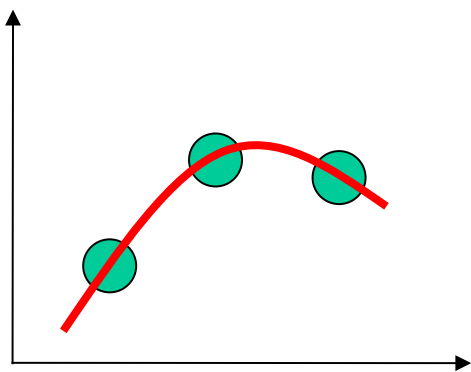
$$y(x) = \sum_{i=1}^n f(x_i) l_i(x) \quad l_i(x) = \prod_{j=0; j \neq i}^n \frac{x - x_j}{x_i - x_j} \quad w_i = \int_{-1}^1 l_i(x) dx$$

Jeśli $f(x)$ – wielomian stopnia nie większego niż $n-1$

$\mathbf{f(x)=y(x)}$ (interpolując wielomian dostaniemy ten sam wielomian)

Dla równoodległych punktów całkowania – dostajemy kwadratury Newtona-Cotesa

Próbkując funkcję w n dowolnych punktach: na pewno uda się skonstruować kwadraturę dokładną dla wielomianu stopnia $n-1$

$$\int_{-1}^1 f(x) dx = \sum_{i=1}^n w_i f(x_i) + E$$

Na przedziale $-1,1$ wybieramy (dowolnie) n – punktów i prowadzimy przez nie wielomian interpolacyjny Lagrange’a funkcji $f(x)$

$$y(x) = \sum_{i=1}^n f(x_i) l_i(x) \quad l_i(x) = \prod_{j=0; j \neq i}^n \frac{x - x_j}{x_i - x_j} \quad w_i = \int_{-1}^1 l_i(x) dx$$

Jeśli $f(x)$ – wielomian stopnia nie większego niż $n-1$

$f(x)=y(x)$ (interpolując wielomian dostaniemy ten sam wielomian)

Dla równoodległych punktów całkowania – dostajemy kwadratury Newtona-Cotesa

Gauss: na wyborze punktów x_i można
zyskać dokładność dla n stopni
więcej

$$\int_{-1}^1 f(x)dx = \sum_{i=1}^n w_i f(x_i) + E$$

Wybieramy wagi i punkty Gaussa, tak aby dokładnie scałkować wielomian stopnia $2n-1$

[$2n$ współczynników, $2n$ wag i punktów]

Przykład: $n=2$ – dokładnie scałkujemy wielomian stopnia 3
Zamiast funkcji liniowej jak w metodzie Newtona-Cotesa

$$\int_{-1}^1 f(x)dx = w_1 \times f(x_1) + w_2 \times f(x_2)$$

$$f(x) = a + bx + cx^2 + dx^3$$

$$\int_{-1}^1 f(x)dx = a \int_{-1}^1 dx + b \int_{-1}^1 x dx + c \int_{-1}^1 x^2 dx + d \int_{-1}^1 x^3 dx$$

$$f(x)=a+bx+cx^2+dx^3$$

$$\int_{-1}^1 f(x)dx = a \int_{-1}^1 dx + b \int_{-1}^1 xdx + c \int_{-1}^1 x^2dx + d \int_{-1}^1 x^3dx$$

a,b,c,d – dowolne. Każda z powyższych całek musi zostać policzona dokładnie.
wstawiamy po kolei 1 za jeden z a,b,c,d =reszta 0.

$$\int_{-1}^1 dx = 2 = w_1 \times 1 + w_2 \times 1$$

$$\int_{-1}^1 xdx = 0 = w_1 \times x_1 + w_2 \times x_2 \longrightarrow$$

$$\int_{-1}^1 x^2dx = \frac{2}{3} = w_1 \times x_1^2 + w_2 \times x_2^2$$

$$\int_{-1}^1 x^3dx = 0 = w_1 \times x_1^3 + w_2 \times x_2^3$$

$$\int_0^1 f(x)dx = w_1 f(x_1) + w_2 f(x_2)$$

[kwadratura ma działać również dla $f(-x)$]
 x_1 oraz x_2 będą rozłożone

symetrycznie względem 0 ($x_1=-x_2$)

wtedy z (2) $w_1=w_2=1$ (z 1)

(4) - zawsze spełnione

$$2/3=x_1^2+x_2^2 \text{ z (3)}$$

$$x_2=\pm(1/3)^{1/2} \text{ (jeśli plus to minus w } x_1\text{)}$$

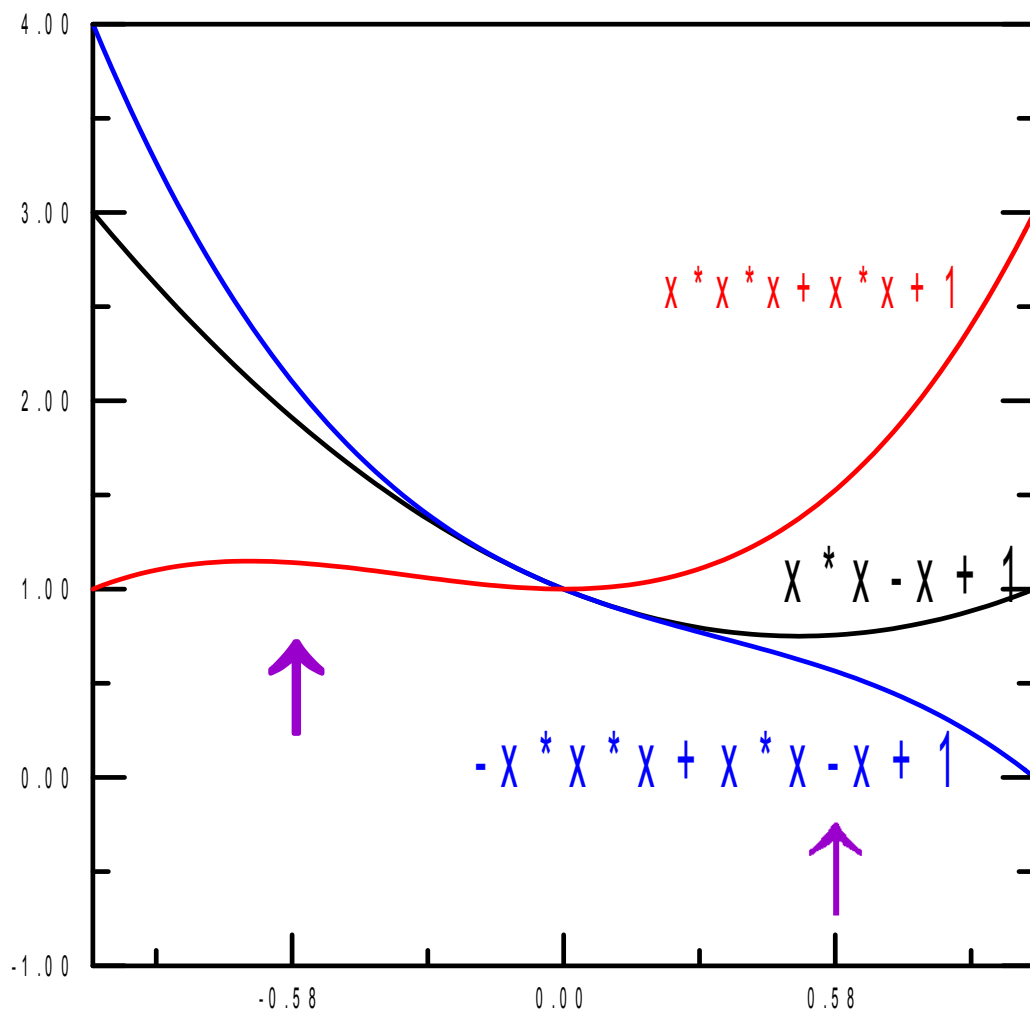

---

kwadratura Gaussa dokładna

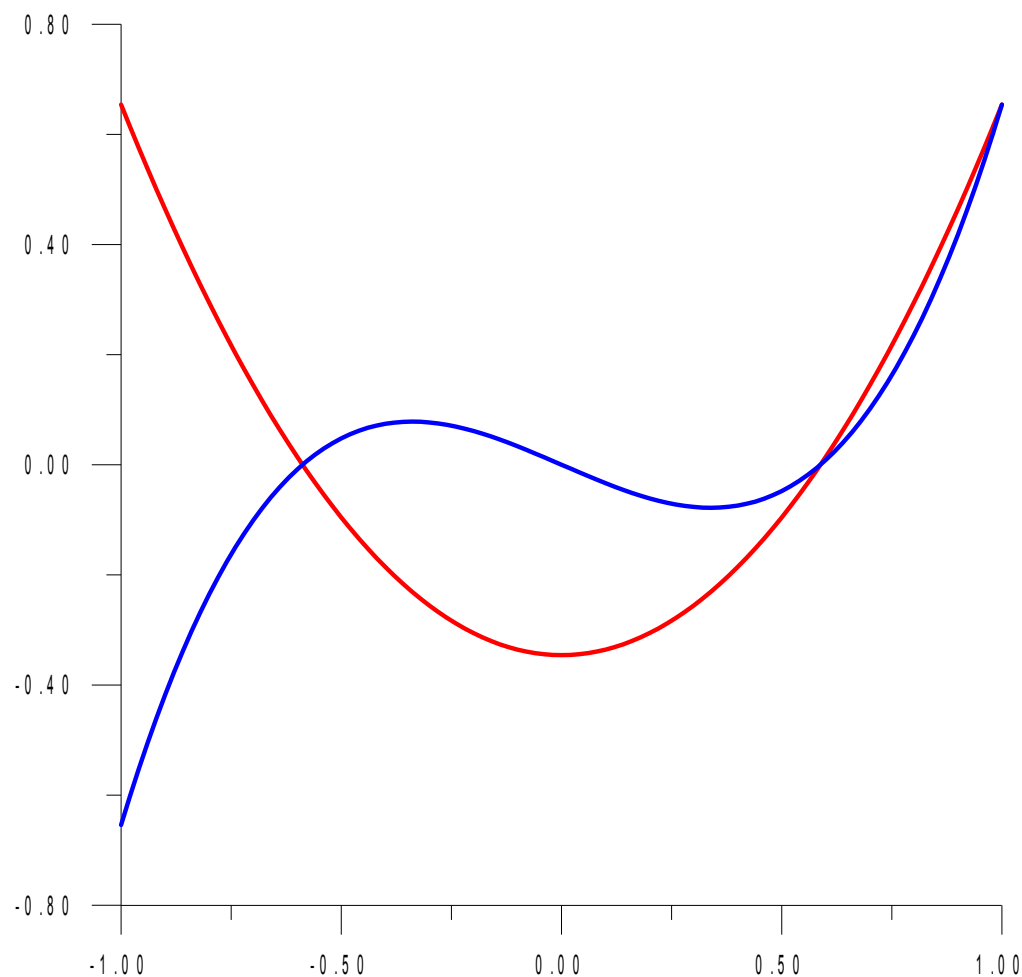
dla wielomianów stopnia 3:

$$w_1=w_2=1, \quad x_1=(1/3)^{1/2} \quad x_2=-(1/3)^{1/2}$$

wystarczy
dodać wartości
funkcji w dwóch
punktach aby uzyskać
dokładną całkę
dla wielu różnych wielomianów

w konsekwencji: jeśli dwa wielomiany stopnia <4
przyjmują te same wartości w punktach Gaussa
to ich całki po przedziale $-1,1$ również identyczne: np

$$(x-x_g)*(x+x_g)$$

$$x(x-x_g)*(x+x_g)$$

Dalej o wyborze punktów Gaussa: Tw. Jakobiego:

kwadratura
$$\int_{-1}^1 f(x) dx = \sum_{i=1}^n w_i f(x_i) + E$$

oparta na wielomianie interpolacyjnym Lagrange'a

$$y(x) = \sum_{i=1}^n f(x_i) l_i(x) \quad l_i(x) = \prod_{j=0; j \neq i}^n \frac{x - x_j}{x_i - x_j} \quad w_i = \int_{-1}^1 l_i(x) dx$$

jest dokładna dla wielomianów stopnia $2n-1$, jeśli punkty x_i wybrane tak, że wielomian stopnia n

$$z(x) = \prod_{i=1}^n (x - x_i) \quad \text{jest ortogonalny do wszystkich wielomianów stopnia } (n-1)$$

Dla funkcji całkowalnych z kwadratem iloczyn skalarny do całka z iloczynu funkcji:

$$\int_{-1}^1 z(x) p_{n-1}(x) dx = 0 \longrightarrow \int_{-1}^1 f_{2n-1}(x) dx = \sum_{i=1}^n w_i f_{2n-1}(x_i)$$

dla dowolnego wielomianu stopnia n i dowolnej liczby r
istnieje taki wielomian o stopniu o jeden niższym i taka liczba R , że:

$$P_n(x) = (x-r) P_{n-1}(x) + R$$

---

przykład:

$$1+x+x^2 = (x-2)(ax+b) + c = c - 2b + (b-2a)x + ax^2 - \text{wyliczymy sobie } a, b, \text{ oraz } c$$

$$z(x) = \prod_{i=1}^n (x - x_i)$$

$$f_{2n-1}(x) = (x-x_1) f_{n-2}(x) + r_0$$

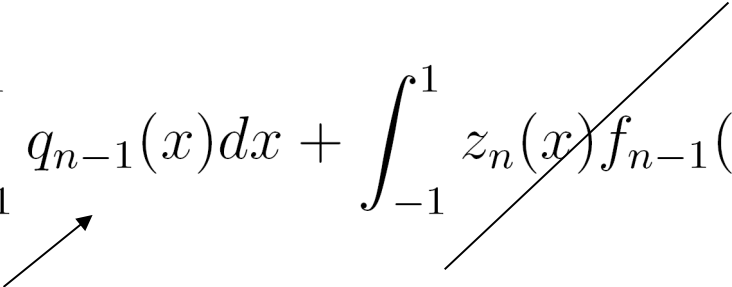
$$f_{2n-1}(x) = (x-x_1) [(x-x_2) f_{n-3}(x) + r_1] + r_0 = (x-x_1)(x-x_2) f_{n-3} + \underbrace{r_0 + r_1(x-x_1)}_{q_1(x)}$$

$$q_1(x)$$

$$f_{2n-1}(x) = z_n(x) f_{n-1}(x) + q_{n-1}(x)$$

$$f_{2n-1}(x) = z_n(x)f_{n-1}(x) + q_{n-1}(x)$$

$$\int_{-1}^1 f_{2n-1}(x) dx = \int_{-1}^1 q_{n-1}(x) dx + \int_{-1}^1 \cancel{z_n(x)f_{n-1}(x)} dx$$

całka oparta o przepis interpolacyjny
będzie dokładna dla każdego wielomianu stopnia $n-1$

Problem: jak wybrać $z(x)$ aby ortogonalny dla każdego wiel. stopnia $n-1$

Problem: jak wybrać $z(x)$ aby ortogonalny dla każdego wiel. stopnia $n-1$

$$z(x) = \prod_{i=1}^n (x - x_i)$$

wybrać zera znaczy wybrać wielomian (co do stałej multiplikatywnej)

każdy wielomian można zapisać w postaci sfaktoryzowanej

$$P_n(x) = a \prod_{i=1}^n (x - x_i) = az_n(x)$$

---

wielomian Legendra stopnia n

- ortogonalny na przedziale $[-1,1]$ do wszystkich wielomianów stopnia $n-1$.
- zera tego wielomianu wyznaczają optymalne punkty Gaussa

Ortogonalizacja Grama-Schmidta

Przedział $[-1,1]$.

Mamy zbiór niezależnych liniowo funkcji $h_0=1$, $h_1=x$, $h_2=x^2$, $h_3=x^3$, ...

które nie są ortogonalne [iloczyn skalarny określony z funkcją wagową $w(x)$].

Chcemy skonstruować bazę wielomianów ortogonalnych.

funkcje bazowe dla tego przedziału, z wagą $w(x)=1$ są to wielomiany Legendre'a.

$$u_0 = 1$$

$$u_1 = a + x$$

Jakie a aby $(u_0, u_1) = 0$? : odp.: $a=0$

$$u_1 = x$$

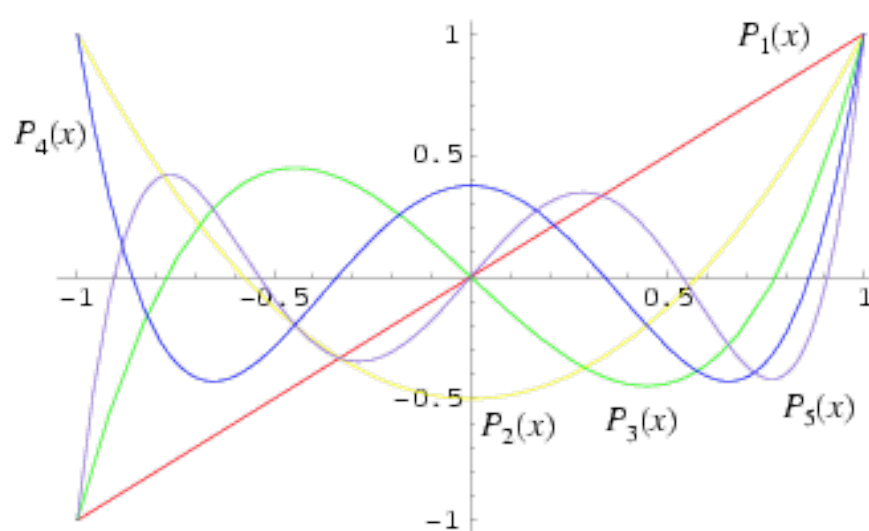
$$u_2 = x^2 + bx + c$$

$$(u_2, u_0) = 2/3 + 2c = 0$$

$$(u_2, u_1) = 0 \rightarrow b = 0$$

$$u_2 = (x^2 - 1/3)$$

W literaturze wielomiany Legendre'a normalizowane tak aby $P_k(1)=1$: $1, x, 3/2 (x^2 - 1/3)$

ltd.

kwadratury Gaussa-Legendra

W bazie $P_0, P_1, \dots, P_{n-1}$ można opisać wszystkie wielomiany stopnia $n-1$,
 P_n ortogonalny do wszystkich wektorów bazy,
więc i do wszystkich wielomianów stopnia $n-1$

Punkty Gaussa zapewniające maksymalną
dokładność (do wielomianu stopnia $2n-1$):
zera n -tego wielomianu Legendra

$P_2 = \frac{3}{2}(x^2 - \frac{1}{3}) \rightarrow$ Dla $2n-1=3$ [punkty Gaussa tam gdzie wcześniej wyliczyliśmy]

$l_1 = (x + 1/\sqrt{3}) / (2/\sqrt{3})$. całka z niego od -1 do $1 = 1$

$$l_i(x) = \prod_{j=1, j \neq i}^n \frac{x - x_j}{x_i - x_j}$$

$$w_i = \int_{-1}^1 l_i(x) dx$$

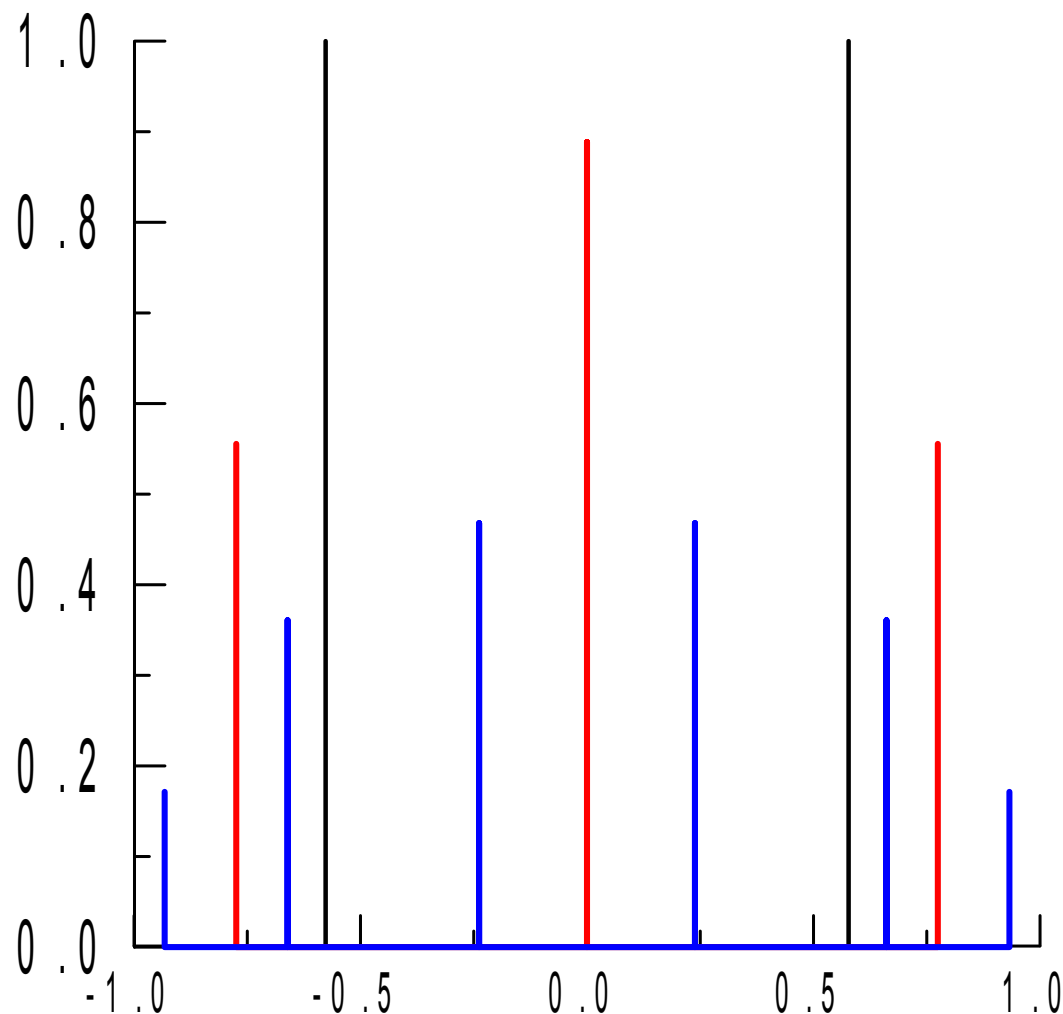

Wagi i punkty Gaussa

Dokładne do wielomianów stopnia 3

stopnia 5

stopnia 11

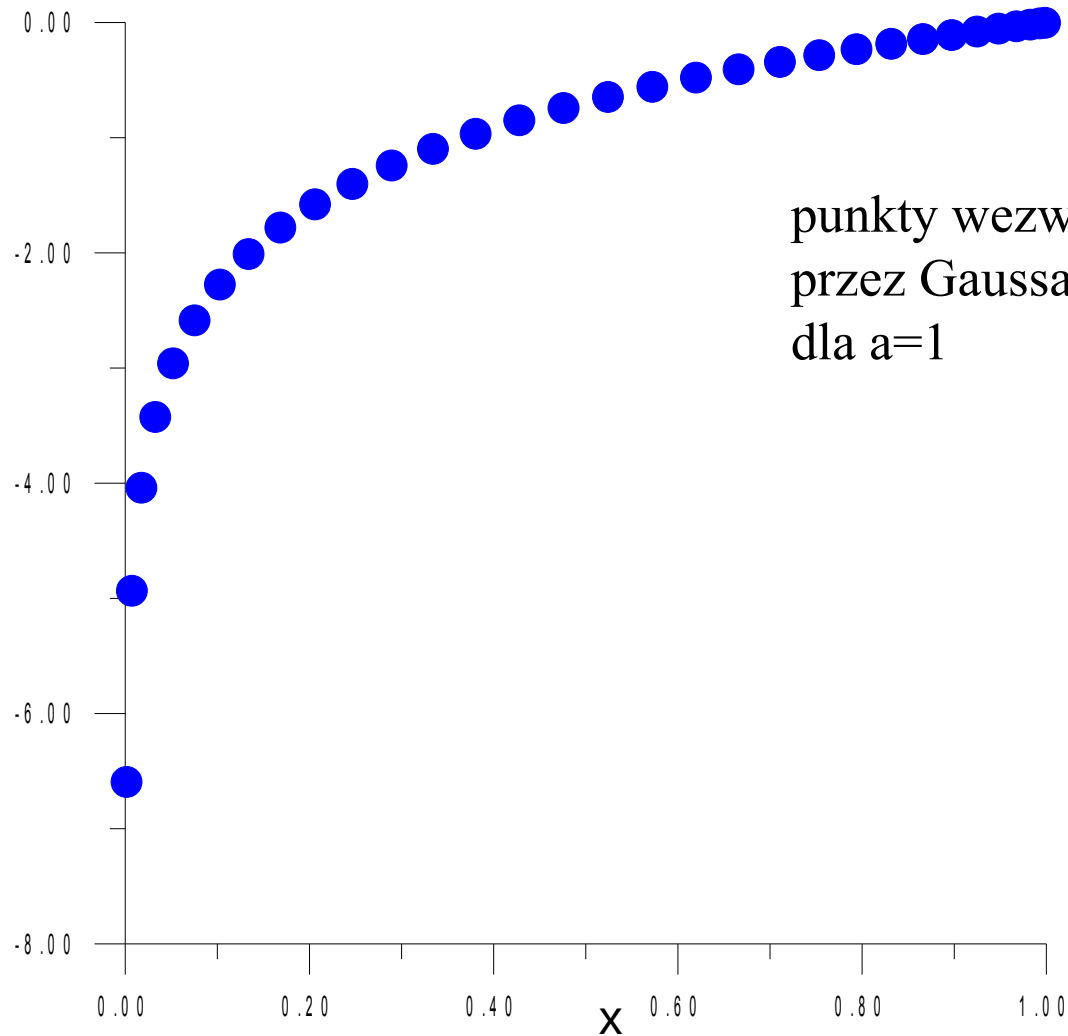

$$\int_{-1}^1 f(x) dx = \sum_{i=1}^n w_i f(x_i) + E$$

Kwadratury Gaussa – otwarte (nie wzywają funkcji na krańcach przedziału całkowania), nadają się do funkcji z całkowalną osobliwością na końcu przedziału :

Całkowanie kwadraturą Gaussa
funkcji z logarytmiczną osobliwością

$$\int_0^a \ln(x) dx = a(\ln(a) - 1)$$

wynik num: zamiast:
-0.9994022   -1

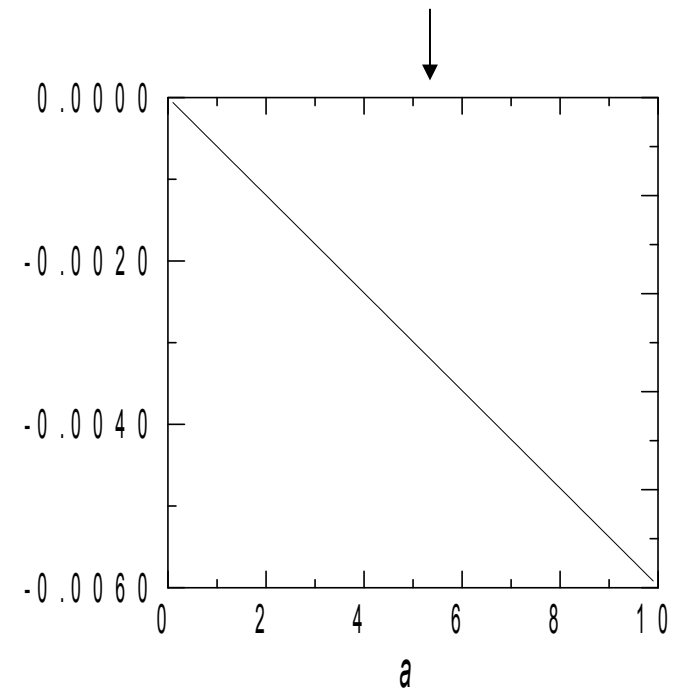
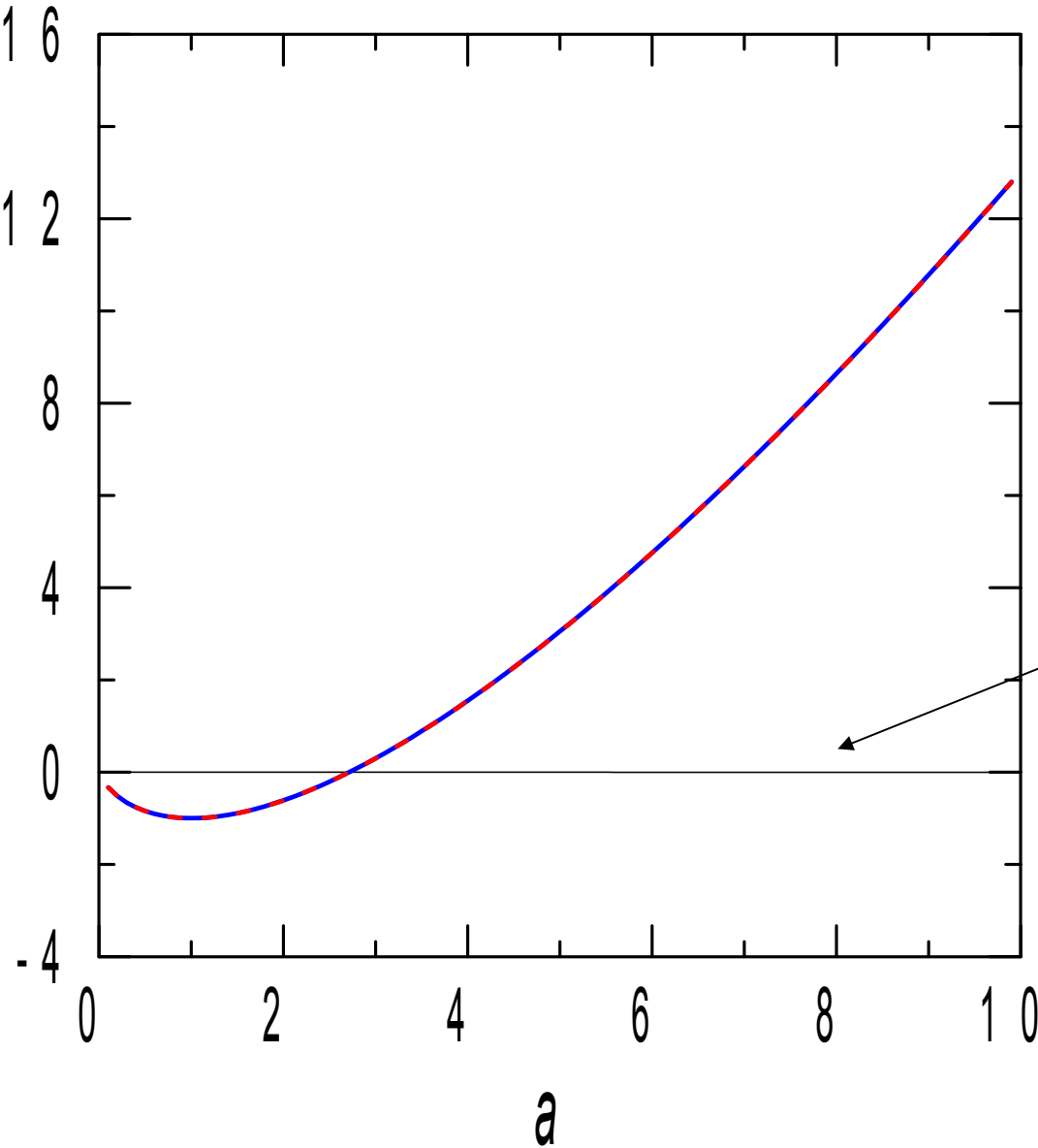
dla a=1

$$\int_0^a \ln(x) dx = a(\ln(a) - 1)$$

niebieski: Gauss numeryczny
32 punkty

czzerwony: analityczny

czarny: błąd [analityczny-
numeryczny]

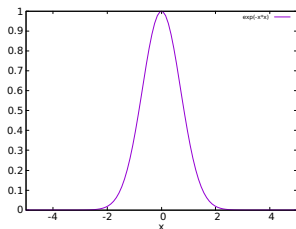
całkowanie MC

Bartłomiej Szafran

3 marca 2020

całkowanie Gaussa

- całkowanie Gaussa jest świetną metodą, o ile w przedziale całkowania funkcja daje się opisać przy pomocy wielomianu rzędu $2n-1$ (ciągła, gładka klasy C^n , gdzie n wysokie)
- kilka problemów: (1) Gaussian

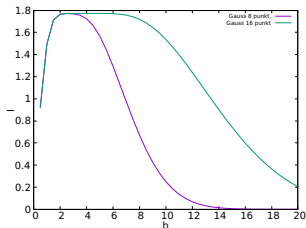
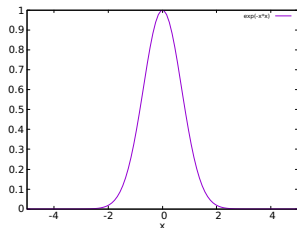
- $$\int_{-\infty}^{\infty} \exp(-x^2) dx = \sqrt{\pi} = 1.77245$$

- całkowanie Gaussa - wg oryginalnego przepisu - w przedziale $[-1, 1]$, dla niego zdefiniowane punkty i wagi

- $$\int_{-1}^1 f(x) dx \simeq \sum_{i=1}^n w_i f(x_i)$$

- $$\int_a^b f(x) dx = \left| \begin{array}{l} x' = \frac{2x-a-b}{b-a} \\ x = \frac{b-a}{2} x' + \frac{b+a}{2} \end{array} \right| = \frac{b-a}{2} \int_{-1}^1 f\left(\frac{b-a}{2} x' + \frac{b+a}{2}\right) dx' \simeq \frac{b-a}{2} \sum_{i=1}^n w_i f\left(\frac{b-a}{2} x_i + \frac{b+a}{2}\right)$$

całkowanie Gaussa funkcji Gaussa

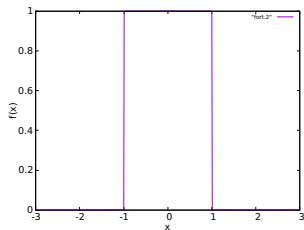
- $\int_{-\infty}^{\infty} \exp(-x^2) dx = \sqrt{\pi} = 1.77245$

- $\int_{-b}^b \exp(-x^2) dx$

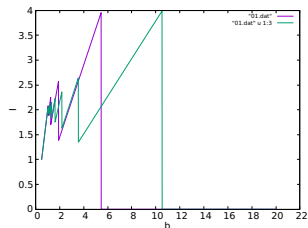
b	Gauss 8	Gauss 16
1.	1.493648	1.493648
2.	1.764137	1.764163
2.5	1.771277	1.771732
3.	1.768831	1.772415
3.5	1.756364	1.772453
4.	1.723884	1.772451
4.5	1.661922	1.772427
5.	1.567003	1.772279
5.5	1.442495	1.771671
8.	0.6735966	1.719252
10.	0.2507452	1.537600

- grupa: skąd ten problem i jak go rozwiązać ...

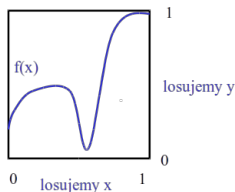
całkowanie Gaussa funkcji schodkowej

- grupa: skąd ten problem i jak go rozwiązać ...

całkowanie Monte Carlo: metoda hit or miss

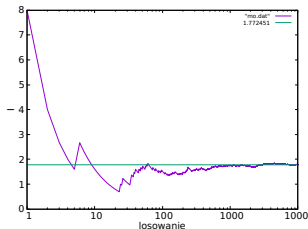

- p szacujemy na podstawie N losowań.
  - $r = 0$
  - pętla po i od 1 do N , losujemy x_i, y_i
  - jeśli $y_i < f(x_i)$ $r=r+1$
  - koniec pętli
  - oszacowanie $p = r/N$
- mamy do dyspozycji generator liczb losowych z rozkładem równomiernym
  - chcemy oszacować całkę jako pole pod krzywą $y = f(x)$ w przedziale zamkniętym
  - metody Monte-Carlo (Stanisław Ulam, Nicholas Metropolis)
  - przedstawienie problemu matematycznego w formie probabilistycznej, rozwiązanie z wykorzystaniem liczb losowych (pseudolosowych)
  - $\int_0^1 f(x)dx = Ap$, gdzie A to pole powierzchni prostokąta (rysunek), a p - prawdopodobieństwo, że dla wylosowanej pary punktów x, y spełniony jest warunek $y < f(x)$.

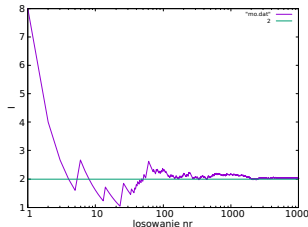

całkowanie Monte Carlo: hit or miss

- całka z gaussiano : losowanie w przedziale $[-4, 4] \times [0, 1]$

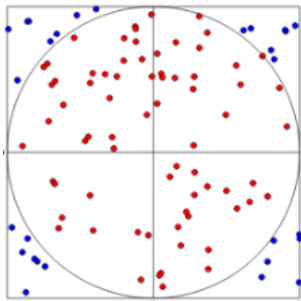

- całka z funkcji schodkowej : losowanie w przedziale $[-4, 4] \times [0, 1]$

- na rysunkach : losowanie z historią (dokładamy kolejne punkty)
- naszą zmienną losową jest C estymator dokładnej całki
- wariancja oszacowania C : $\sigma^2(C) = \frac{1}{N-1} \sum_{i=1}^N (C_i - \langle C \rangle)^2$
- dla dużych N błąd oszacowania maleje jak $\frac{1}{\sqrt{N}}$

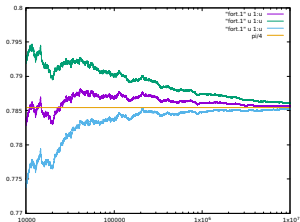
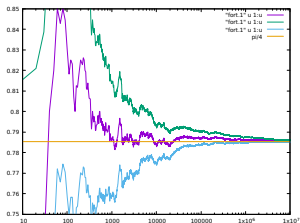
całkowanie Monte Carlo: hit or miss

- znany przykład: liczymy liczbę π jako czterokrotność całki pod okręgiem jednostkowym w pierwszej ćwiartce $f(x) = \sqrt{1 - x^2}$.

całkowanie Monte Carlo: hit or miss

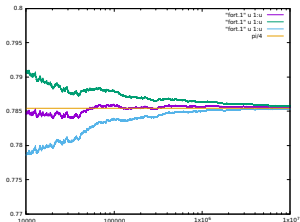
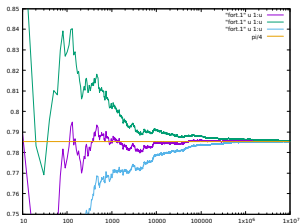
- $\frac{\pi}{4} = \int_0^1 \sqrt{1-x^2} dx$

- trzy linie: wynik, oraz wynik $\pm$ sigma

całkowanie Monte Carlo: metoda wartości średniej

- twierdzenie o wartości średniej, $f(x)$ - ciągła
- $\int_a^b f(x)dx = (b - a)\langle f \rangle$
- metoda: losujemy x , liczymy $f(x)$, szacujemy średnią, mnożymy przez długość (objętość przedziału), błędy szacujemy jak poprzednio

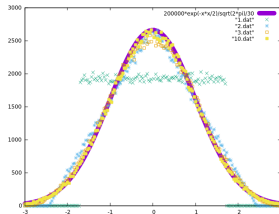

całkowanie Monte Carlo z generatorem rozkładu niejednorodnego

- $I = \int_{-\infty}^{\infty} x^2 \exp(-x^2) dx = \frac{\sqrt{\pi}}{2}$
- jeśli potrafimy wygenerować zmienną losową o rozkładzie normalnym $h(x) = \frac{\exp(-x^2)}{\sqrt{\pi}}$
- $I = \langle \sqrt{\pi} x^2 \rangle_{h(x)}$, czyli średnia wartość z $\sqrt{\pi} x^2$ dla $h(x)$ podlegającego rozkładowi normalnemu

rozkład normalny

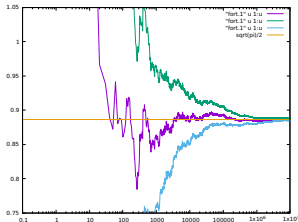
- rozkład gaussowski (normalny)
- $N_\sigma(x) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}\sigma} \exp(-\frac{x^2}{2\sigma^2})$
- Centralne Twierdzenie Graniczne: próba losowa $(x_1, x_2, \dots, x_n)$, losowana z rozkładów dających średnia 0 oraz wariancję σ
- Średnia $s_n = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n}$
- $\lim_{n \rightarrow \infty} \sqrt{n}s_n = N_\sigma(x)$
- weźmy rozkład jednorodny od $-a$ do a , $f_j = \frac{1}{2a}$
- wariancja $\sigma^2 = \int_{-a}^a f_j(x-0)^2 dx = \frac{a^2}{3}$
- dla generacji rozkładu normalnego ze średnią 0 i $\sigma^2 = 1$ bierzemy $a = \sqrt{3}$, i generator $g \equiv \sqrt{3} \times 2 \times (\text{rand}() - 0.5)$, gdzie $\text{rand}()$ jednorodny z rozkładem od 0 do 1

- fioletowa krzywa - oczekiwana liczba zliczeń dla 200k losowań.
- 1 losowanie to wyliczenie przeskalowanej średniej z n -krotnym użyciem $\text{rand}()$.
- punkty łapane w przedziały o długości $1/30$.
- $n = 1$, $n = 2$, $n = 3$, $n = 10$.

całkowanie Monte Carlo z generatorem rozkładu niejednorodnego

- jeśli potrafimy wygenerować zmienną losową o rozkładzie normalnym $h(x) = \frac{\exp(-x^2)}{\sqrt{\pi}}$
- $I = \langle \sqrt{\pi} x^2 \rangle_{h(x)}$, czyli średnia wartość z $\sqrt{\pi} x^2$ dla $h(x)$ podlegającego rozkładowi normalnemu
- $N_{\sigma}(x) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}\sigma} \exp(-\frac{x^2}{2\sigma^2})$
- $\sigma = \frac{1}{\sqrt{2}}$, $a = \sqrt{\frac{3}{2}}$, suma 12 liczb losowych z rozkładu $[-a, a]$ podzielona przez pierwiastek z 12, średnia wartość $\sqrt{\pi} x^2$

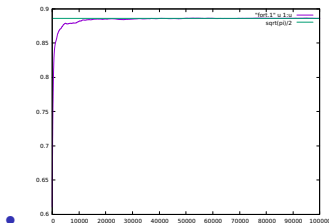


```
r=0
a=sqrt(1.5)
nra=12
pi=4*atan(1.0)
do 1 i=1,nn
  xs=0
  do 12 lkuk=1,nra
    x=(rand()-0.5)*a*2
    xs=xs+x
  12 continue
  xs=xs/sqrt(nra*1.)
  r=r+xs**2*sqrt(pi)
  srednia(i)=r/i
1 continue
```

```
odch=0
do 2 i=2,nn
  odch=odch+(srednia(i)-
srednia(nn))**2
a=srednia(i)
b=srednia(i)+sqrt(1./(i-1))*odch
c=srednia(i)-sqrt(1./(i-1))*odch
if(mod(i,10).eq.0) write(1,3)
i*1.,a,b,c
2 continue
3 format(100f20.12)
end
```

całkowanie Monte Carlo z generatorem rozkładu niejednorodnego

- jeśli potrafimy wygenerować zmienną losową o rozkładzie normalnym $h(x) = \frac{\exp(-x^2)}{\sqrt{\pi}}$
- $N_{\sigma}(x) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}\sigma} \exp(-\frac{x^2}{2\sigma^2})$
- tutaj: metoda Metropolis, 10 000 wędrówców, zaczynamy od rozkładu jednorodnego, następnie hodowany rozkład normalny

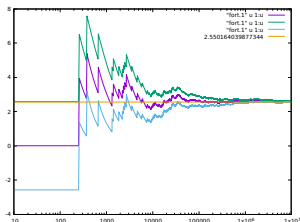


```
r=0
do 1 i=1,nn
do 123 j=1,10000
123 continue
xs=0
do 12 j=1,10000
xo=walkers(j)
fo=exp(-xo**2)
xn=xo+(rand()-0.5)*.2
fn=exp(-xn**2)
if (rand()).lt.fn/fo) then
walkers(j)=xn
endif
xs=xs+walkers(j)**2*sqrt(pi)/10000
12 continue
r=f+xs
srednia(i)=r/i
1 continue
```


całkowanie Monte Carlo z generatorem rozkładu niejednorodnego

- ogólnie: całkowanie MC atrakcyjne, gdy problem jest wielowymiarowy
- przykład: objętość 10 wymiarowej hiperkuli o promieniu 1 (wynik dokładny: $\pi^5/5!$)
- losuje współrzędne punktu w 10 wymiarowej przestrzeni, sprawdzam odległość od początku układu współrzędnych - jeśli mniej niż 1 - wynik losowania 1, jeśli nie 0. prawdopodobieństwo mnożę przed objętość 10 wymiarowego hipersześcianu o boku 2


```
r=0
do 1 i=1,nn
do 7 j=1,10
xxx(j)=2*(rand()-0.5)
7 continue
rod=0
do 8 j=1,10
rod=rod+xxx(j)**2
8 continue
if(rod.lt.1) r=r+1
srednia(i)=r/i*2.**10
1 continue
odch=0
do 2 i=2,nn
odch=odch+(srednia(i)-srednia(nn))**2
a=srednia(i)
b=srednia(i)+sqrt(1./(i-1)*odch)
c=srednia(i)-sqrt(1./(i-1)*odch)
if(mod(i,10).eq.0) write(1,3) i*1.,a,b,c
```

Błąd interpolacji Lagrange'a

$x_0, x_1, \dots, x_n$ – $n+1$ różnych węzłów

$f(x)$ – gładka funkcja interpolowana (klasy co najmniej $n+1$)

x w przedziale interpolacji

$$\Pi_n(x) = \sum_{j=0}^n f(x_j) l_j(x) \qquad l_i(x) = \prod_{j=0; j \neq i}^n \frac{x - x_j}{x_i - x_j}$$

odchylenie funkcji interpolowanej od wielomianu Lagrange'a

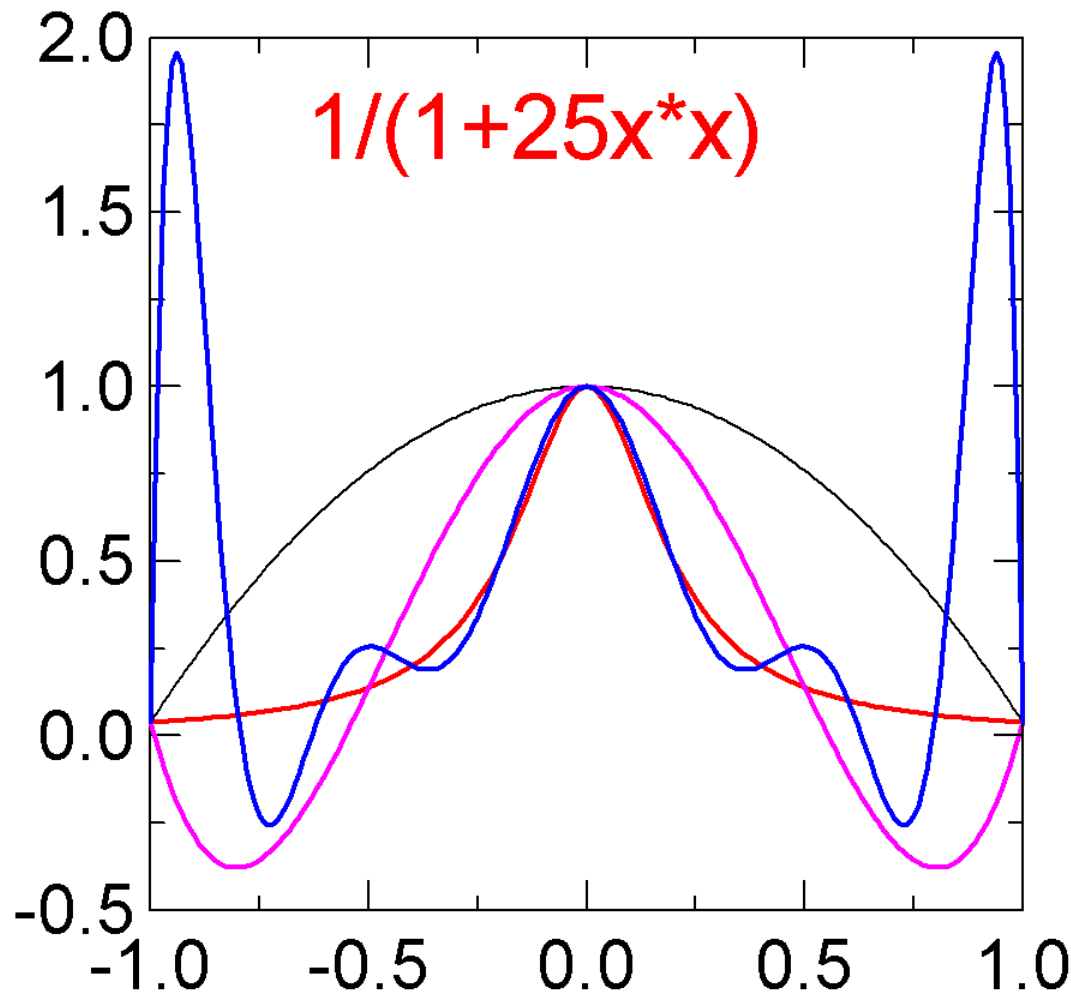
$$E_n(x) = f(x) - \Pi_n(x) = \frac{f^{(n+1)}(\xi)}{(n+1)!} \prod_{j=0}^n (x - x_j)$$

ξ należy do (najmniejszego) przedziału, w którym mieszczą się punkty x_i

Wniosek: jeśli interpolujemy na $n+1$ punktach wielomian n -tego rzędu, to $E_n=0$,
Interpolacja jest jednoznaczna

Efekt Rungego

nieoptymalność interpolacji na równoodległych węzłach
robi się drastyczna dla wysokiego rzędu wielomianu interpolacyjnego

3 punkty

5 punktów

11 punktów

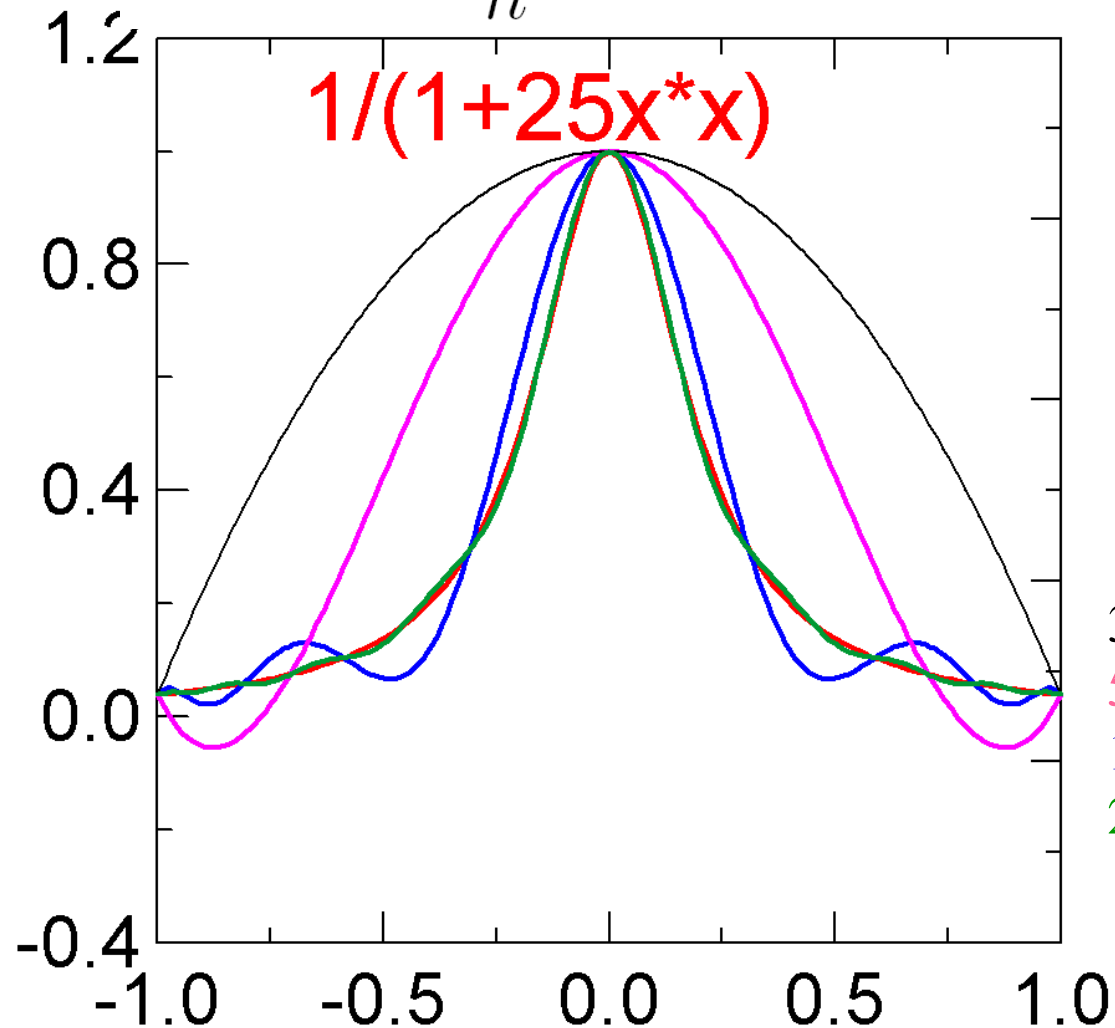
im wyższy stopień wielomianu
interpolacyjnego
tym gorsze przybliżenie
[większa norma nieskończoność
błędu]

- szczególnie przy
brzegach przedziału

$$E_n(x) = f(x) - \Pi_n(x) = \frac{f^{(n+1)}(\xi)}{(n+1)!} \prod_{j=0}^n (x - x_j)$$

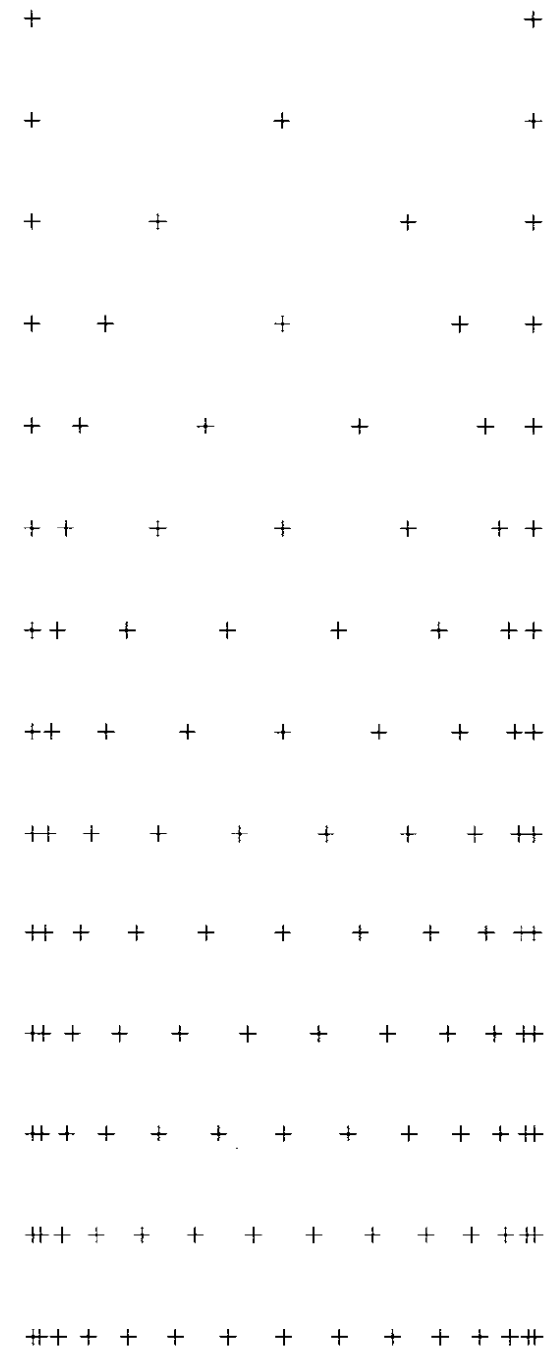
Węzły Czebyszewa:

$$x_j = \cos\left(\frac{\pi j}{n}\right), j = 0, 1, \dots, n$$

[w.czebyszewa: węzły wielomianów ortogonalnych na przedziale $(-1,1)$ z wagą $1/\sqrt{1-x^2}$]

[waga gęsto punkty przy brzegu, błąd nie urośnie]

więcej węzłów przy brzegach